

Тема: 1. Політика «перебудови – прискорення – гласності» та її наслідки в УРСР.

1. Мета уроку: сформувати в учнів та учениць уявлення про завершення епохи “застою” і перших кроків “перебудови”; створити умови для розуміння причин, які спонукали партійно-радянське керівництво СРСР до проведення політики “перебудови”; проаналізувати початковий етап процесів «перебудови»; розкрити суть Чорнобильської катастрофи та її вплив на подальшу долю СРСР; вказати на результати здійснення політичних та економічних змін; розвивати в учнів вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки історичних подій, працювати з історичними джерелами, зіставляти різні погляди на одну проблему й висловлювати власну точку зору, аналізувати історичний матеріал.

Під час соціологічного опитування у бабусі запитують: Як ви вважаєте, хто перебудову вигадав – учені чи Горбачов?

-Звісно ж, Горбачов.

-А чому ви так вважаєте?

-Якби вчені вигадали, то вони спочатку провели б досліди на тваринах.

Приїхав кореспондент до села й запитує колгоспників:

-У вас голова колгоспу перебудувався?

-Так.

-А секретар місцевої партійної організації?

-Теж перебудувався.

-А агроном?

-А ось агроном не встиг. Лісу не вистачило.

Про який історичний період йде мова? П е р е б у д о в а (рос. «перестройка») — теоретично-політична програма реформування командно-адміністративної, бюрократичної соціальної системи СРСР. Метою перебудови був перехід до демократичного соціалізму та ринкової економіки, що зумовлювалось низкою факторів. На середину 80-х рр. СРСР охопила економічна, соціальна і політична криза, що безпосередньо відбивалася на морально-психологічному стані суспільства. Спроби реанімувати систему силовими методами під час короткого перебування при владі Ю. Андропова (листопад 1982 р. — лютий 1984 р.) не виправдали себе. Обрання на вищі партійні й державні посади престарілого і тяжко хворого К. Черненка перетворилося на загальний фарс, проте за ним стояли консервативні, неосталіністські сили. У березні 1985 р., після смерті К. Черненка, постало питання про нового генерального секретаря ЦК КПРС. На пленумі ЦК КПРС (11 березня) лідером партії, за вирішальної підтримки А. Громика, було обрано 54-річного секретаря ЦК КПРС і члена політбюро Михайла Горбачова, який уособлював реформаторське крило вищого

керівництва КПРС. На квітневому пленумі 1985 року Горбачов вперш заявив про «необхідність перебудови господарського механізму».

Леонід Кравчук, перший президент України. «Нам хотілося, щоб все це змінилося: цей консерватизм, щорічні похорони генсека, щорічні виклики вночі, писати від ЦК траурні документи... Все це настільки вже обридло, настільки було неавторитетним, що коли було проголошено перебудову й визначено основні її шляхи — насамперед науково-технічний прогрес (це те, на чому найдовше у своїй доповіді зосередився Горбачов: що нам потрібні нові технології, що ми не можемо відставати від Заходу)— це було сприйнято більшою частиною пленуму на «ура». ...Основне значення перебудови полягало в тому, що вона відкрила очі партійним керівникам, інтелігенції, політичній еліті на те, що ми відстали від західних країн на 50–100 років».

Сергій Шевчук . «Пригадую, як ми захоплювалися «раннім» Горбачовим, як збиралися біля екранів телевізорів, коли він виступав із промовами, кожна з яких розвінчувала великий міф. Слова були красивими, але за ними не виявилось діла».

Причини перебудови: системна криза всієї радянської системи, що проявилась у : Економічній відсталості; Недосконалості політичної системи; Кризових явищах духовного життя та культури;Перший етап – квітень 1985 – 1986рр. На першому етапі перебудова передбачала прискорення соціально – економічного розвитку, завдяки впровадженню у виробництво досягнень науки, вдосконалення планування, раціональному використанню матеріалів та покращенню трудової дисципліни. Проте величезні збитки, завдані державі антиалкогольною кампанією та аварією на Чорнобильській атомній станції, змусили радянське керівництво дозволити індивідуальну трудову діяльність. Другий етап перебудови – січень 1987 -1988рр. Відсутність помітних змін на краще спонукала М. Горбачова заявити про необхідність поглиблення «перебудови» і нову кадрову політику, адже стало зрозуміло що стара номенклатура не тільки не бажає, але й не може здійснювати радикальні зміни. А українська бюрократія і не поспішала здійснювати «перебудову», вони були переконані, що все повернеться на свої місця, тож на словах вони підтримували перебудову, а насправді діяли як завжди. червневий пленум 1988р проголосив кардинальне реформування політичної системи. Було прийнято низку резолюцій:

- «Про демократизацію радянського суспільства»
- «Про боротьбу з бюрократизмом»
- «Про гласність»

Наголошувалось на розширенні лібералізації та гласності суспільного життя. У березні–травні 1989 р. в Україні, відповідно до цих рішень, відбулися перші за радянських часів вільні альтернативні вибори делегатів З'їзду народних депутатів СРСР. «Гласність» — політичний курс керівництва КПРС у роки

«перебудови», спрямований на запровадження обмеженої, контрольованої свободи слова в країні в інтересах проведення політики М. Горбачова. З Кримінального кодексу УРСР були вилучені статті, за якими опозиціонерів засуджували за інакодумство. З осені 1986 р. з місць відбування покарань стали випускати дисидентів. У результаті цього до України повернулося близько 300 політв'язнів, серед яких були В. Чорновіл, М. Горинь, Л. Лук'яненко та ін. Повернувшись з заслання Вячеслав Чорновіл відновив роботу «Українського вісника» Відновила роботу Українська Гельсінська спілка, було створене товариство «Меморіал» - однією з перших його акцій був симпозіум присвячений голодомору 1932-33 років. Стало відомо про таємний протокол пакту Молотова – Ріббентропа. Всі ці таємні сторінки радянської історії ще більше підривали авторитет комуністичної партії, який після Чорнобильської аварії й так дуже похитнувся. Особливу роль у розгортанні гласності і переростанні її у справжню свободу слова відіграла Спілка письменників України, де восени 1988р. було створено “Народний рух України за перебудову”. Перед вами мандат Юрія Кравченка – делегата установчого з'їзду Народного руху України за перебудову У перший рік існування Рух провів низку суспільних та культурних заходів, метою яких були консолідація української нації, відтворення історичної пам'яті народу та посилення ролі української мови. 21 січня 1990 Рухом було організовано “живий ланцюг” між Львовом і Києвом, присвячений 71-річчю Акту злуки між УНР та ЗУНР. Спочатку Народний Рух підтримував офіційний курс на перебудову, не ставлячи формально вимогу незалежності України. Але вже восени 1990р., на 2-ому Всеукраїнському зборі Руху було підкреслено, що “необхідна не перебудова, а повний демонтаж тоталітарної системи”, тому з назви “Народний рух України за перебудову” зняли слова “за перебудову”. Якщо раніше Рух виступав за новий союзний договір, то тепер його головною метою стала побудова ненасильницьким шляхом української незалежної держави і усунення Комуністичної партії Радянського Союзу від влади.

Третій етап перебудови — 1989 серпень 1991рр. перебудова «знизу», падіння авторитету комуністичної партії, виникнення багатопартійності, активні дії народних мас. Отже маємо зазначити, що перебудова, задумана як «реформи згори», завдяки розгортанню національно – визвольного руху, формуванню громадських об'єднань, гласності та економічній кризі, за кілька років переросла у справжню революцію свідомості.

Посилання:https://lms.e-school.net.ua/asset-v1:UIED+History-of-Ukraine-11th-grade+2020+type@asset+block@11_%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81._%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8._%D0%A3%D1%80%D0%BE%D0%BA_4.pdf.

2.

Ми вже знаємо з вами про головні напрямки політики "Прискорення" та "Перебудови". Але один факт, про який ми точно пам'ятаємо й добре знаємо,

це Чорнобильська катастрофа, став найчорнішою сторінкою періоду "Перебудови" для всіх українців. Головними причинами катастрофи були:

1. Проведення недостатньо повно та правильно підготовленого експерименту.

Д/з: §16. Підготувати повідомлення про «Декларацію про державний суверенітет України».